

שביתתו, אלא לעבדיהם הגוים, שבמנהג של טעות שאין צריך לנהוג בו אלא רק כדי שלא יבואו בני המקום לזלזל באיסורים, אין איסור 'אמירה לנכרי' (הערות הגר"ש אלישיב).

עם הכל אדם רוחץ חוץ מאביו, שגורם להרהור (רש"י). ויש שסובר, משום חשש פריקת עול יראת אביו (מאירי). ונפק"מ, באופן שהיה הבן במרחץ קודם לאביו, שאם הטעם משום הרהור, אסור בכל אופן, אך אם הטעם משום יראת אביו, אינו צריך לצאת (ע"פ בית שמואל אה"ע כג, ה). ויש סוברים, שהאיסור רק במרחץ בגיגית, שהרוחצים עומדים בה מגולים, אבל בנהר או בחמי טבריא, שהם מכוסים במים, מותרים (מהר"ם חלאווה בשם תוס'; אגודה, בשם 'ש' מחלקין). ויש סובר, שבכל אופן אסור (אגודה, בשם הרמב"ם, שלא חילק), אבל אם מכסים ערוותם, מותר (אגודה). ■ להלכה, אסור לרחוץ עם אביו, אחיו, בעל אמו ובעל אחותו (רמ"א י"ד רמב, טז; אה"ע כג, ו), משום הרהור [כרש"י], ולכן אפילו אם קדם להם במרחץ, אסור (בית שמואל שם, ה). ונהגו עכשיו היתר לרחוץ עמם הואיל ומכסים ערוותם, ואין חשש הרהור (רמ"א שם), ולפי זה בזמננו שאין מכסים, אסור (פתחי תשובה שם, ה), ורוב העולם אין נזהרים בזה, אך היא את דבר ה' צריך להיזהר בזה (ערוך השלחן י"ד שם, מב).

ורבי יהודה מתייר באביו מפני כבוד אביו, שכיון שמשמש את אביו, הוא טרוד בכך ולא חוששים שיבוא להרהור. ורבנן החולקים חששו שאף באופן זה שמא יהא רגע פנוי ויבוא בו לידי הרהור, שהרי אין דרך לשמש בלי הפסק כלל (אמרי נועם [רא"מ אשכנזי] טז, לפי טעם רש"י לעיל). ■ להלכה, אין לרחוץ עם אביו, אפילו אם אביו צריך לו [כדעת חכמים] (ערוך השלחן אה"ע כג, ח, וראה שבט הלוי ז, רב, ו-ח, רעב).

תלמיד לא ירחץ עם רבו, שצריך להתבייש מכבודו וממוראו (רש"י), ואם קדם התלמיד לרבו, אינו צריך לצאת (מהרי" וייל דינין והלכות לו). והטעם שכבוד רבו לא נפגם באופן זה (קושיית הש"ך י"ד רמב, לא), הוא משום שהתלמיד לא היה הגורם לכך (ערוך השלחן שם, מב). ■ להלכה, לא ירחץ תלמיד עם רבו (שיר"ע שם, טז), ואם התלמיד קדם לרבו, אינו צריך לצאת (רמ"א שם), ועכשיו שהולכים במכנסים, מותר לרחוץ בכל אופן (שם), אבל בזמננו שלא הולכים עם מכנסים, רוב העולם אין נזהרים בזה, אך היא את דבר ה' צריך להיזהר בזה (ערוך השלחן שם). ■ ואם רבו צריך לו מותר. ■ וכן הלכה (שיר"ע שם).

שווינכו ככותאי - שכשם שאסור להקל בפני כותי שלא יקל יותר, כך מתיירא אני להקל בפניכם, שמא תקבלו את הקולא, ועל ידי זה תבואו להקל עוד יותר באיסור חלב מרוב חריפותכם ופלפולכם (מהרש"ל).

הני מילי היכא דאיין דעתו לחזור, שאז נותנים עליו חומרי המקום שהלך אליו. ומה ששינוי שנותנים עליו חומרי המקום שיצא משם, מדובר באופן שדעתו לחזור. ואין להקשות שאם כך עולה שהמשנה נשנית לצדדים (קושיית תוס' כאן), כי הדין הוא אחד, שנותנים עליו חומרי המקום בו עתיד להיות (תוס' חולין יח, ב ד"ה הני מילי, בתי ראשון). ויש סובר, שהחילוק בין דעתו לחזור לאין דעתו לחזור, הוא רק בהולך מבבל לארץ ישראל או מארץ ישראל לבבל, אבל ההולך ממקום למקום בבבל, או ממקום למקום בארץ ישראל, נותנים עליו חומרי המקום שהלך אליו וחומרי המקום שיצא משם, בין אם דעתו לחזור ובין אם אין דעתו לחזור, ועל

אי אתה רשאי להתירן בפניהם וכו' ככותאי וכו' דמסרכי מילתא, ודוק בדברים שיודעים בני המקום שהם מותרים, ונהגו בהם חומרא על דעת עצמם, על זה נאמר הכלל ש'אי אתה רשאי להתירן בפניהם', שאין לנהוג בהם היתר בפני עם הארץ, משום שהוא עלול לזלזל וללמוד מכך להתיר דברים האסורים ממש. אבל מנהג שנהגו בטעות, מותר לנהוג בו היתר אפילו בפני עם הארץ (תוס'). ויש סוברים, שגם מנהג שנהגו בטעות, אסור לנהוג בו היתר בפני עם הארץ (רמב"ן במלחמות; השגות הראב"ד על בעל המאור).

ובינו לבין עצמו או בפני חכמים, מותר לנהוג היתר אף בדבר שנהגו בו בני המקום כחומרא על דעת עצמם ואינו מנהג טעות. אבל אם הוא 'מנהג חשוב' שהנהיגוהו על פי תלמידי חכמים, אסור לנהוג בו היתר אף בינו לבין עצמו, ועל מנהג מסוג זה אמרה משנתנו שהבא למקום צריך לנהוג כמנהג המקום (תוס').

דילמא אתי לאפרושי מן החיוב על הפטור ומן הפטור על החיוב, מהדגן על האורז ומהאורז על הדגן (רש"י). ואף שגם כאשר שני המינים חייבים, אין מפרישים ממין על שאינו מינו, מכל מקום יש חשש שיטעו ויפרישו מעיסה כלולה מאורז ודגן, מהצד בעיסה שרובו אורז על הצד שרובו דגן, שבעיסה אחת אינו נחשב כמפריש מין על שאינו מינו (תוס', נדפס לעיל ג, ב, וראה מהר"ם חלאווה).

ואין חשש מצד ברכת ההפרשה שתיחשב 'ברכה לבטלה' [ובהכרח שבידנו, כי אם לא בירכו, לא היה חשש שיפרישו מן החיוב על הפטור, כי מה שלא מברכים יזכיר להם לא להפריש מן החיוב על הפטור], שכיון שנהגו כך ואין במנהגם איסור, מותר לומר 'צוינו' והברכה אינה לבטלה (מרומי שדה; שו"ת חת"ס אור"ח, סו).

ומעשה ביהודה והלל בניו של רבן גמליאל שרחצו שניהם באקור בכוכל וכו', ומלכתחילה לא נמנעו מלרחוץ כמנהג המקום, משום שלא ידעו שכך הוא מנהגם. אך אם היו יודעים שכך מנהגם, היו מחמירים לנהוג כמנהג המקום, משום שאין זה מנהג טעות, אלא חומרא שהחמירו על עצמם הדורות הקודמים בכבול שהיו בני תורה, משום גזירה, כמבואר בגמ' להלן. ומה שאמרה הגמ' שלא רצו לומר להם 'מותירין אתם', הכוונה היא שלא רצו לומר להם שמצד הדין הדבר מותר ואינו אלא מנהג של חומרא, שכיון שבאותו הדור לא היו בני תורה כמבואר בגמ' להלן, וסברו שהדבר אסור מן הדין, אם יגלו להם שזהו רק מנהג, יבואו להקל בו (ר"ן על הרי"ף, ובחי'). ויש שפירש, שבני רבן גמליאל עשו כן משום שמנהג המקום היה מנהג של טעות [שטעו לומר שכשם שגזרו בבעל אחותו כך גזרו בשני אחים (מגן אבות [למאירי] כ), ובמנהג כזה מותר לבני תורה שלא לנהוג כמנהג המקום. אלא שמכל מקום כיון שבני המקום לא היו בני תורה, על באי המקום לנהוג כמנהגם בפרהסיא, ואכן הם נהגו בצנעה שלא כמנהגם, אלא שנתגלו לאנשי המקום (רמב"ן במלחמות, וראה מה שכתבנו לעיל ד"ה אי).

יוצאים בקורדקסון בשבת ואין יוצאים בקורדקסון בשבת בבירי. ■ להלכה, מותר לצאת בנעלי בית בשבת, כשהם מהודקים קצת, ואין חשש שמא יפלו ויטלם בידו, ויש מחמירים ואוסרים [כמנהג אנשי בירי (הגהות מיימוני שבת יט, ב)] [רמ"א אור"ח שא, טז, ומשנ"ב שם, ס, וראה שם, סא פרטים נוספים, ומשנ"ב מהד' דרשו שם הע' 46].

ושמטום ונתנום לעבדיהן, לא לעבדיהם הכנענים, שהרי עבד חייב במצוות כאשר, ויש עליו איסורי שבת, והאדון מצווה על